

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ МИРОНА КОРДУБИ В УКРАЇНСЬКОМУ ТАЄМНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

В статті проаналізовано науково-педагогічну діяльність М. Кордуби в Українському таємному університеті. Висвітлено його викладацьку та адміністративну працю. Відзначено внесок у написання підручників для вищої школи. Зроблено висновок, що науково-педагогічна праця М.Кордуби в УТУ дала вагомий імпульс до розвитку української вищої освіти у міжвоєнний час.

Ключові слова: *М. Кордуба, Український таємний університет, "Методологія історії", науково-педагогічна діяльність.*

В статье проанализирована научно-педагогическая деятельность М.Кордубы в Украинском тайном университете. Освещено его преподавательскую и административную работу. Отмечен вклад в написание учебников для высшей школы. Сделан вывод, что научно-педагогическая работа М.Кордубы в УТУ дала важный импульс для развития украинского высшего образования в межвоенное время.

Ключевые слова: *М. Кордуба, Украинский тайный университет, "Методология истории", научно-педагогическая деятельность.*

The article deals with M. Korduba's scientific and educational activity at the Ukrainian Secret University. It was found that M. Korduba was elected Dean of the Faculty of Philosophy of this university at the time of its foundation. He also headed the Department of World History. That fact was explained by the scientific achievements of the outstanding historian and his considerable teaching experience. It is noted that his work as a teacher and dean of the Ukrainian University endangered both himself and his family, because the Polish administration in Ukraine used extremely harsh forms of punishment towards the staff, even their dismissal from the civil service. However, it did not stop M. Korduba who was one of the most active workers of the Ukrainian Secret University.

At the university M. Korduba taught several comprehensive lecture courses. The author called the first course in world history "The Time of Louis XIV". The course was taught two hours a week in form of lectures and two hours in form of seminars. The second lecture course – "Methodology of History" – was quite innovative for the Ukrainian higher education - and was taught by one hour of lectures and two hours of seminars per week. Concerned about methods of teaching, M. Korduba was

one of the first teachers of this university who reworked his lectures in books that were copied in neat handwriting and then multiplied. Therefore he enriched Ukrainian didactics with the textbooks that did not have equivalents at that time. The textbook "Methodology of History" created by the teacher was of great importance for the development of Ukrainian higher education because since the 20th century there had been no special work or guideline on the methodology of history in the Ukrainian historiography.

Working as Dean of the Faculty of Philosophy gave M. Korduba an opportunity to reveal his talent of an administrator. Outstanding educator was always concerned about the structural enlargement of the Philosophy Department. Due to his efforts, in early 1921 the Faculty had 14 departments and there were 235 students, and in 1923 there were 31 departments and 324 students.

After moving to Lviv in 1919 M. Korduba's educational work gained a new status. At this time, his educational talent was directed at creating Ukrainian university system, which was realized through the collaboration of scholars with the Ukrainian Secret University. As a high school teacher and educational administrator M. Korduba appears to be a tactful, demanding (especially to himself) and principled man who rates the knowledge of one's native language above all. M. Korduba was one of the first Secret Ukrainian University's lecturers who began compiling his own lectures in textbooks that were rewritten by calligraphic handwriting, and then multiplied by collotype press. M. Korduba's "Methodology of History" was especially important for Ukrainian higher education because by 1920 there hadn't been any special work or a textbook on the methodology of history in Ukrainian historiography. As a result it was proved that M.Korduba's scientific and pedagogical work at the university gave a considerable impetus for the development of his educational talent in the interwar period.

Key words: *M. Korduba, Ukrainian Secret University, "Methodology of History", scientific and educational work.*

Постановка проблеми. Видатний український історик, письменник та суспільно-політичний діяч Мирон Кордуба до сьогодні надзвичайно малознаний як педагог. Дослідники тільки розпочинають осмислення педагогічної складової його багатогранної натури, попри те, що все своє життя вчений присвятив викладанню в середніх та вищих школах. Найменше на сьогодні відомо про науково-педагогічну працю М.Кордуби в Українському таємному університеті, коли власне вперше видатний учений відбувся як викладач вищої школи й

освітній адміністратор. З огляду на це, вважаємо за необхідне висвітлити цю найбільш цікаву складову його освітянської діяльності.

Аналіз актуальних досліджень. На сьогодні проблемі науково-педагогічної діяльності М.Кордуби в Українському таємному університеті відведено лише декілька згадок в працях Б.Головина, О.Пріцака, Я.Серкіза, У.Великопольської, О.Головач, Т.Кульчицької, П.Хобзей та І.Федорів [1; 3-5; 9, 12-15]. Втім, ці дослідники зосереджувалися лише на поодиноких аспектах названої проблеми, комплексного аналізу в педагогічній історіографії тема так і не отримала. З огляду на недостатнє її опрацювання в педагогічній та історіографічній літературі, **метою статті** є комплексний аналіз науково-педагогічної праці М.Кордуби в Українському таємному університеті.

Виклад основного матеріалу. Умови українського галицького шкільництва, які були знайомі М.Кордубі з довоєнних часів, змінилися до непізнаваності. Після польсько-української війни й включення Східної Галичини до польської держави, Львівський університет, що отримав нове ім'я Яна Казимира, відновив діяльність, але українські професори вже не були допущені до викладання, а їхні кафедри було ліквідовано. Умовою вступу на навчання оголошено приналежність до польської національності або лояльність до польської держави, засвідчену військовою службою в польській армії. Таке рішення дискримінувало корінне в краї українське населення, яке, фактично, позбавлялося змоги здобути вищу освіту.

Реагуючи на протести української та закордонної громадськості щодо кричущих фактів освітнього упослідження українців з боку польських окупантів, в 1920/21 навчальному році Сенат Львівського університету ухвалив постанову, що ті зі студентів-українців, котрі служили в армії УНР, союзної Польщі державі, можуть бути прийняті до університету на підставі документів "армії пана отамана Петлюри". Але така спроба протиставлення студентів-емігрантів галичанам не мала успіху. У квітні 1921 р., приймаючи українську делегацію, що порушила питання про знесення дискримінаційних обмежень при вступі до університету, відновлення на посадах українських професорів та повернення їм кафедр, що вони

посідали за часів Австро-Угорщини станом на 1918 р., ректор К.Махек зверхньо відповів: "Аби ставити такі умови, треба виграти війну, а за поразку ви заслуговуєте покарання" [10, с. 88].

Проблема отже залишалася нерозв'язаною. З одного боку, українці бойкотували усі постанови нової польської адміністрації, сподіваючись, що Антанта не погодиться з фактом польської окупації, з іншого, рішення польської влади лише підштовхували до таких кроків. Водночас, починаючи від 1920 р. польський уряд, реагуючи на обурення української та світової громадськості, розпочинає вести переговори з представниками української академічної інтелігенції про створення державного українського університету. Втім, пропонуючи численні проекти українського вищого навчального закладу, поляки відкидали саму можливість його локалізації у Львові. В свою чергу, українська громадськість галицького краю слушно вказувала, що університет поза Львовом виглядатиме неприродно, адже позбавить навчальний заклад необхідної науково-дидактичної бази у вигляді бібліотек, музеїв та архівів.

Вже на початку 20-х рр. ХХ ст. не залишалось сумнівів, що справа українського університету є вкрай заполітизованою. Польський уряд, розуміючи падіння своєї репутації в очах цивілізованого світу, був також незадоволений масовим навчанням українців з Польщі в українських університетах на території Чехословаччини, де українська молодь, на переконання влади, потрапляла під вплив радикального націоналізму. Водночас, польський політикум не міг зважитися на відкриття університету на українських етнічних територіях у складі Польщі, адже це викликало масовий спротив місцевого польського населення, з настроями якого влада мусила рахуватися. Опинившись у такій складній ситуації, твердять сучасні дослідники, польські уряди хапалися за різні розв'язання, не доводячи жодне з них до логічного завершення [11, с. 110]. Праця над створенням університету закінчувалася на рівні постанови численних організаційних комісій.

Тогочасний щоденник М.Кордуби дозволяє нам реконструювати його бачення освітньої ситуації в Східній Галичині. Вчений виступає рішучим противником будь-яких поступок полякам в національно-освітній сфері. Так, коли

в лютому 1920 р. представники українського студентства звернулись за порадою до старшої генерації українських діячів, видатний педагог висунув гасло орієнтації виключно на власні сили та відкинув будь-які ілюзії стосовно надій випросити в польських окупантів краю полегшення освітнього характеру. М.Кордуба занотовував у щоденнику: "Коли молодезі ходить о знанне, а не о самі тільки патенти, можна уряджувати курси самообразовання та треба старатися о дозвіл на приватний університет, коло чого заходиться тепер Ставропігія. [...] По довшій дискусії ухвалено звернутися в тій справі до міжнародного союзу студентів в Швейцарії з рішучим протестом проти тактики польського уряду, а до Варшави вислати тільки відповідний меморіал та ургувати його залагодження" [6, арк. 15].

У книзі "Боротьба за огнище української культури в Західних землях України", виданій в 1923 р. у Львові, один з провідних політичних діячів Василь Мудрий писав, що університет для українців у Польщі є "тим жерелом світла, лучі якого розженуть всю мряку й темряву з нашого горизонту", інституцією, що виховуватиме "свідомих членів нації", адже "без університету нема новочасної нації" [10, с. 25, 27, 31]. Відповідаючи на відверто репресивну політику польської влади, українські освітні діячі створюють Український таємний університет (далі – УТУ) у Львові, в якому з самого початку надзвичайно активну участь взяв і М.Кордуба.

Своєрідним передвісником УТУ можна вважати освітню ініціативу НТШ, що зайнялось організацією університетських курсів в обсязі чотирьох повних факультетів – філософського, юридичного, теологічного і медичного. Ініціатори, серед яких був і М.Кордуба як голова Історично-філософської секції, сподівалися, що влада погодиться на заснування цих курсів, адже це віддавна було передбачене статутом НТШ. 20 вересня 1919 р. НТШ оголосило в пресі програму викладів на зимовий семестр 1919/20 р. і звернулося в справі легалізації до делегата польського уряду в Галичині. Втім, польська влада краю курси заборонила.

Наступні спроби проведення подібних курсів заініціювали Товариство українських наукових викладів ім. П.Могили та Ставропігійський інститут, але й вони були заборонені владою без пояснення причин. Цю ганебну для цивілізованої держави ситуацію в характерному для себе іронічному тоні педагог змалював на сторінках щоденника: "Видимо для Польщі нема грізнійшої небезпеки як образоване української університетської молоді і цілу чуйність напружує, щоби її відсунути від всякої науки. І справді в тім напрямі польський уряд селянсько-робітничий вже давно перевищив і еру графа Толстого в царській Росії і гакатистичні затії пруських юнкерів, тільки що ні одні, ні другі бодай не дерли собі горла величаннем своєї великодушности і свободолюбивости" [6, арк. 65].

Попри заборону влади, університетські курси таки розпочали свою на пів підпільну діяльність. На цих курсах М.Кордуба викладав лекційний курс "Погляд на реформацію" в обсязі три години на тиждень [10, с. 89]. Заняття відбувалися в понеділки та п'ятниці. Самі курси відкрилися інавгураційним викладом ученого на тему "Вступ до історії середніх віків". Як свідчить щоденник педагога, в умовах репресивної освітньої політики польської влади молодь боялася відвідувати курси і саме цим пояснюється нечисленна аудиторія на заняттях [6, арк. 78-79]. Цікаво, що свою викладацьку участь на університетських курсах М.Кордуба ставив понад інші громадські обов'язки. Так, коли йому запропонували добре оплачувану посаду головного редактора газети "Громадська думка", вчений відповів відмовою, покликаючись на зайнятість підготовкою лекцій для університетських курсів [6, арк. 17].

В складних умовах репресивної політики польської влади 15 вересня 1921 р. почалися записи до Українського таємного університету, що одразу викликало занепокоєння польської преси. Відкидаючи саму можливість задовільного наукового рівня українських таємних курсів, вона, водночас, наголошувала на небезпеці таких "доконаних фактів" і закликала "ставати на захист Львова від творення тут руського університету в будь-якій формі". Польська преса послідовно пов'язувала прояви українського терору зі справою університету

такою мірою, що після замаху Степана Федака на Юзефа Пілсудського, котрий відбувся 26 вересня 1921 р., поліція заарештувала ректора ще не відкритого Таємного університету професора Василя Щурата та цілком безпідставно протримала його у в'язниці протягом трьох місяців. Незважаючи на це, 23 жовтня 1921 р. у великому залі Народного дому відбулася урочиста інавгурація університету.

Як свідчить літописець і секретар Таємного університету В.Мудрий, в цьому навчальному закладі було 58 кафедр (на філософському факультеті – 26, на правничому – 22, на медичному – 10), на яких викладали такі знані українські вчені та педагоги, як Степан Бaley, Богдан Барвінський, Ярослав Гординський, Філарет Колесса, Іларіон Свенціцький, Мирон Кордуба, Іван Крип'якевич та інші. На студії записалися 1028 студентів (з них 69 студенток), з них: 608 – на правничому відділенні, 235 – на філософському, 185 – на медичному [10, с. 141]. Хоча заняття відбувалися в замаскованих приміщеннях під страхом поліційних перевірок, що ускладнювало навчальний процес, університет намагався повністю дотримуватися академічних стандартів, головною запорукою чого був високий фаховий рівень професорів. Підтвердженням цього був той факт, що дипломи Таємного університету, котрі ігнорувалися польською системою освіти, визнавалися в Чехословаччині й Німеччині.

Вже з перших кроків діяльності Українського таємного університету деканом філософського факультету був обраний М.Кордуба. Педагог також очолював кафедру світової історії. Ці високі відзначення пояснювалися непересічними науковими здобутками видатного історика та його значним педагогічним досвідом. Відзначимо, що праця педагога як викладача та декана українського університету наражала його самого та його родину на поважні клопоти, адже польська адміністрація краю вживала до співробітників надзвичайно жорстких каральних заходів – аж до звільнення з державної роботи. Втім, це тривалий час не зупиняло М.Кордубу, який був одним із найбільш активних працівників Таємного університету. І лише після того, як на М.Кордубу з 1 липня 1924 р. було накладено дисциплінарне стягнення і без пояснення причин

затримано платню в гімназії, він був змушений призупинити свою працю в університеті, адже на його утриманні була родина.

В університеті, згідно з навчальною документацією, М.Кордуба викладав декілька великих лекційних курсів. Перший був з обсягу всесвітньої історії і мав авторську назву "Доба Людовика XIV". Цей курс педагог викладав дві години на тиждень у лекційному і дві у семінарському форматі. Другий лекційний курс був також авторським і цілком новаторським для української вищої школи – "Методологія історії" [16, арк. 10 зв., 24]. З цього предмету педагог викладав одну годину лекцій на тиждень та дві години семінарських занять. Як свідчить діловодство УТУ, М.Кордуба мав заняття в понеділок у пообідні години, у вівторок зранку, а також у п'ятницю у ранкові та пообідні години [17, с. 1]. Зустрічі зі студентами відбувалися в приміщеннях НТШ та бібліотеки "Просвіти".

Дбаючи про методичне забезпечення навчального процесу, М.Кордуба одним із перших серед викладачів Таємного університету власні лекції переробляв у підручники, що переписувалися каліграфічним почерком, а згодом розмножувалися за допомогою шклографа. Таким чином він збагатив українську дидактику навчальними книгами з тих предметів, що до цього часу не мали українських аналогів. Особливо важливим для української вищої школи було створення педагогом підручника "Методологія історії", оскільки до 20-х років ХХ ст. в українській історіографії не було жодної спеціальної праці або навчального посібника з методології історії. Дослідниця питання Уляна Великопольська відзначила: "Заслуга вченого полягає в тому, що він перший розробив і прочитав студентам Українського таємного університету такий курс. Опрацювати та викладати методологію історії М.Кордуба зміг, передусім, завдяки власному науковому досвіду. Як учений-позитивіст він ніколи не обмежувався простою констатацією фактів минулого, а постійно "оцінював" досліджувані ним явища, визначав їх місце в загальному історичному процесі, їх зв'язок з попереднім і подальшим розвитком подій" [1, с. 651].

Як відомо з архівних джерел, роботу над текстом підручника з методології історії М.Кордуба розпочав влітку 1921 р. на канікулах у с. Сушно, де був на

відпочинку в родичів. Про це він записав у своєму щоденнику: "29 серпня (понеділок). Приготовлюю виклади на майбутній академічний семестр (хочу читати методологію історії)" [6, арк. 56]. На початку лекційного курсу професор розкриває поняття історичного джерела, наводить його дефініцію за найновішими світовими історіографічними стандартами. Далі, вказує педагог, важливою річчю постає вибір теми дослідження. Від формулювання теми та постановки питання залежить напрям, обсяг і результат дослідів. Серйозний підхід до вибору теми ще й тому потрібний, вказує професор, щоб звільнитися від впливу швидкоплинних історіографічних захоплень і віянь. В історії, твердить він, бувають особливо популярні теми, за висвітлення яких береться багато істориків, у той час як інші галузі історичної минувшини якогось краю чи народу "лежать недосліджені, облогом", оскільки вчені бояться першими за них братися [8, с. 8-9]. Зокрема, у нас, пише М.Кордуба, улюбленими темами стали княжа та козацька доби української історії, литовською ж мало хто займається. Іншими важливими передумовами наукового дослідження М.Кордуба називає знання мов, а також докладне опрацювання літератури з обраного питання, скрупульозне вивчення архівів та селекція джерел [9, с. 172].

Цікавим за змістом був і навчальний посібник з курсу "Доба Людовика XIV". Вірний своїм методологічним переконанням про потребу інтегрування українського історичного матеріалу до всесвітньо-історичного контексту, педагог твердить, що доба панування французького короля "припадає на той сам час, коли і український народ дійшов до найбільшого розвитку своєї державності і своєї національної свідомості. Україна в той час, як ніколи взагалі, не була відділена якимось китайським муром від життя Європи і стремління, які бушували тоді в центральній і західній Європі, відбивались і тут, і тому пізнання тієї доби в Західній Європі допоможе нам краще зрозуміти ту нашу добу рідної історії, котру звемо Хмельниччиною" [7, с. 7].

Виконання покладених на М.Кордубу функцій декана філософського факультету відкрило перед тим незнаний його таланти як освітнього адміністратора. Визначний педагог постійно дбав про структурне розширення

філософського факультету. Дякуючи його старанням, на початок 1921 р. на факультеті вже діяло 14 кафедр і навчалось 235 студентів, а в 1923 р. – 31 кафедра та 324 студенти [3, с. 12-13]. При цьому праця професорів відбувалась у надзвичайно складних умовах переслідування університету польською адміністрацією, арештів студентів, обшуків викладачів. Вказуючи на ненормальність ситуації, що склалася в українському вищому шкільництві Східної Галичини під окупацією Польщі, М.Кордуба писав у щоденнику: "В Польщі вся наука і просвіта опинилася, таким чином, на індексі" [6, арк. 108].

Відзначимо, що в часи викладання в УТУ педагог постає принциповою та виваженою людиною, котра понад усе ставить пунктуальне виконання взятих на себе обов'язків. У щоденнику М.Кордуба неодноразово нарікає на своїх колег, звинувачуючи їх у малодушності, намаганні власну безпеку поставити понад добро просвітництва рідного народу. Реагуючи на масову відмову українських педагогів від праці в УТУ через небезпеку кар'єрних втрат, учений емоційно писав: "Се називається совісним сповнюванням горожанського обов'язку. І то саме тепер, коли молодіж й без того хвилюється непевною долею нашого університету і своєю будучиною, коли в першу чергу професори повинні би додати їм духа та не знеохочувати своєю байдужістю" [6, арк. 116].

Принциповість М.Кордуби помітна і в протоколах засідань Сенату університету та офіційному листуванні з викладачами факультету. До нас дійшов характерний у згаданому сенсі лист педагога до знаного літературознавця Кирила Студинського: "Високоповажний Пане Професоре! З припоручення колегії професорів філософського факультету осміляюся звернути Вам увагу, що по установам університетського уставу всі члени професорського збору безумовно обов'язані брати участь в засіданнях факультету, згідно оправдати свою неприсутність на випадок важкої перешкоди. Колегія професорів стверджує з жалем, що Ви, Високоповажний Пане Професор, постійно ухиляєтеся від цього обов'язку і тому звиває Вас, від тепер безумовно приноровлюватися до згаданої вимоги університетського уставу. Остаю з високим поважанням, др. Мирон Кордуба як декан філ[ософського] фак[ультету]" [18, арк. 3-4]. Зауважимо, що

принципове, але водночас толерантне звернення М.Кордуби подіяло на його колегу і К.Студинський надалі сумлінно виконував свої університетські обов'язки.

М.Кордуба разом з іншими колегами з НТШ у 1923 р. допомагає студентам-історикам у виданні журналу "Історичний вісник", який був визначений, як "орган студентів-істориків Українського університету у Львові" і виходив неперіодично. Його редакція ставила за мету об'єднати молоде покоління істориків до спільної наукової праці. В статті, що відкривала перше число видання, визначалися його просвітні завдання [2, с. 1]. У вступних статтях журналу обговорювалися численні програмні та методичні справи. Другорядного значення набували статті на спеціальні теми, передусім розвідки і реферати самих студентів. В окремих рубриках публікували матеріали на історичні теми. Випуск завершувала історична бібліографія. На жаль, через постійний брак фінансів, вийшло лише кілька номерів "Історичного вісника".

Деканські обов'язки М.Кордуба виконував протягом двох найбільш плідних років існування УТУ. Його завзятість і сумлінність викликали повагу як у середовищі колег-професорів, так і з боку студентства. Свідченням цього може бути той факт, що при передачі своїх повноважень новообраному декану педагог отримав у подарунок збірну фотографію студентів-істориків із їх підписами [6, арк. 122].

Незважаючи на те, що умови навчання і праці в УТУ були надзвичайно складні, університет проіснував до 1925 р. Він став унікальним освітнім феноменом не лише в українській, але й світовій дидактиці. В.Мудрий слушно відзначив: "На протязі цілої людської історії й історії всіх культурних народів не було випадку, щоби високі школи були підпільними та вели своє життя в підземеллях, що нагадують старохристиянські катакомби" [10, с. 102]. Попри загалом скромні результати його діяльності відзначимо, що зроблене зусиллями викладачів у науковій і дидактичній сферах – варте поваги. В УТУ почали перші свої наукові кроки багато студентів. Професори університету трактували свою працю надзвичайно серйозно, організовуючи до наукової праці тих студентів, що мали до неї особливе бажання. Згодом випускники філософського факультету

стали активними працівниками українських культурно-просвітніх товариств, вчителями шкіл і гімназій [15, с. 59].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, після переїзду до Львова педагогічна праця М.Кордуби набула нової якості. У цей час вістря його педагогічного хисту спрямоване на розбудову українського вищого шкільництва, що й було реалізоване співпрацею вченого з Українським таємним університетом. Як викладач вищої школи та освітній адміністратор, М.Кордуба постає тактовною, вимогливою (у першу чергу до себе) та принциповою людиною, що понад усе ставить право молоді на якісну освіту рідною мовою. Цій меті була підкорена й методична робота видатного педагога, що втілилась у написання та публікацію підручника "Методологія історії" – першої навчальної книги з цього предмету, написану українською мовою. В підсумку вкажемо, що науково-педагогічна праця М.Кордуби в УТУ дала вагомий імпульс до розквіту його освітнього таланту у міжвоєнний час.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великопольська У. Малознана праця Мирона Кордуби "Методологія історії": спроба аналізу / Уляна Великопольська // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Львів, 2005. – Вип. 39-40. – С. 628-640.
2. Від редакції // Історичний вісник. – Львів, 1923. – Ч.1 (май). – С. 1.
3. Головач О. Вчені НТШ і Український університет у Львові / О.Головач // Вісник НТШ. – 1992. – № 1. – С. 12-13.
4. Головин Б. Мирон Кордуба – педагог-новатор / Б.Головин // Головин Б. Нації незгасний смолоскип. Статті. Інтерв'ю. Спогади. – Тернопіль: Просвіта, 2003. – С. 135-138.
5. Головин Б. Мирон Кордуба: найважливіші віхи життя і наукової діяльності / Б.Головин // Тернопілля'96: регіон, річник. – Тернопіль, 1996. – С. 109-110.

6. Державний архів Львівської області. – Ф. Р. 2923 (Особистий фонд Мирона Кордуби). – Оп. 1. – Спр. 2 (Спогади). – На 152 арк.
7. Кордуба М. Доба Людовика XIV. Виклади на українському університеті / М. Кордуба. – Львів, 1923. – 48 арк. – ЛНБ. Відділ рукописів. – Ф. 61. Корд. 7.
8. Кордуба М. Методологія історії. Виклади на українському університеті / М. Кордуба. – Львів, 1922. – 234 с.
9. Кульчицька Т. Лекції Мирона Кордуби в Українському таємному університеті у Львові (1921-1925) в контексті тогочасних циклографічних видань вищої школи / Тетяна Кульчицька // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника / НАН України. ЛНБ ім. В. Стефаника. – Львів, 2008. – Вип. 1 (16). – С. 167-177.
10. Мудрий В. Змагання за українські університети в Галичині / Василь Мудрий. – Львів–Нью-Йорк: Наукове Товариство ім. Шевченка, 1999. – 194 с.
11. Портнов А.В. Наука у вигнанні: Наукова і освітня діяльність української еміграції в міжвоєнній Польщі (1919-1939) / А.В. Портнов. – Харків: ХІФТ, 2008. – 256 с.
12. Пріцак О. Мирон Кордуба і його життя / Омелян Пріцак // Дзвін.– 1990.– № 7.– С. 144-146.
13. Серкіз Я. Професор Мирон Кордуба / Ярослав Серкіз // Просвіта.– 1996.– 3 берез., чис. 5.– С. 5.
14. Федорів І.О. Мирон Кордуба в історії України (кінець ХІХ – перша половина ХХ ст.) / І.О. Федорів. – Тернопіль: Тернопіль Онлайн, 2001. – 127 с.
15. Хобзей П. Таємний університет у Львові / П. Хобзей // Наука і культура. Україна. – Вип. 27. – К., 1991. – С. 56-62.
16. Центральний державний історичний архів України у м. Львові. – Ф. 310. – Оп. 1. – Спр. 56. – На 30 арк.

17. Центральний державний історичний архів України у м. Львові. – Ф. 310. – Оп. 1. – Спр. 35. – На 91 арк.

18. Центральний державний історичний архів України у м. Львові. – Ф. 362 (Особовий фонд Кирила Студинського). – Оп. 1. – Спр. 317 (Листи Кордуби Мирона). – На 65 арк.

Федорищак Роман Любомирович – викладач кафедри спортивних дисциплін та методики їх викладання. Адреса для кореспонденції: viktorija_tel@yahoo.com